

Keywords: linguistic innovation, neologism, mass media discourse, neolexemia, borrowing, Occasionalism, lexical-semantic structure, lexical-semantic variant.

T. DYACHUK

STRUCTURAL-SEMANTIC TYPES OF INNOVATION IN THE LANGUAGE OF MODERN MEDIA

The article deals with linguistic innovations selected from modern periodicals and electronic publications. The general tendencies that characterize the contemporary Ukrainian media discourse, are emphasized, in particular: the tendency for feminists to be widely publicized for the designation of public office (ministerka, deputatka, directorka, zastupnytsya); to spelling words according to the latest spelling changes, on the one hand (*viceprem'yer, eksbijci, proekt, prezident² Ukrayiny, prem'yer-ministr Ukrayiny*), as well as to significant liberalization of the language norm (in particular, there are a number of violations of lexical norms); to the spread of linguistic units with reduced-coarse semantics («nedoheroi», *Ze!rokirovka, tarapunko-shtepselizm, «biznes-torki», «liudyzm», «Zelenyi prynter»*); to retrenchment of the means of verbal expression: *mizhnarodka* (international agreement), *dumkozlochyn, pervynka* (primary link of medicine), *Shevchenkivka* (Shevchenko Prize).

² According to the new edition of the «Ukrainian spelling» of June 3, 2019, variations in capitalization for state positions were introduced: from capital - in official texts and from lowercase in unofficial.

УДК 81'373:811.112.2 (045)

КУЛЬЧИЦЬКИЙ Віктор, СИТЮК Вероніка

СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ СЛОВОТВІРНИХ ЗНАЧЕНЬ ВІДДІЄСЛІВНИХ ПРИКМЕТНИКІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

У статті розглянуто проблему семантично мотивованих дієслівною основою прикметників, які являють собою об'єднану класом твірних основ мікросистему в словотвірній системі сучасної німецької мови з властивими тільки їй особливостями. Великий інтерес у зв'язку з цим становить питання про те, як розв'язання суперечності між дієслівною сутністю й номіналізованою ад'єктивною формою позначається на семантиці віддієслівних утворень, як двоїста лексико-граматична природа цього типу прикметників виявляє себе на синтагматичному рівні.

Ключові слова: сема; емпірична продуктивність; синхронія; діахронія; кореляція; семантична ніша; словниковий блок.

In the collected factual material, the bulk are neologisms that denote current scientific and technical concepts: *kheshteh, smart-kartka, validator, laifkhak*, etc. The group of tokens for the notion of socio-political concepts also is significant: *liudyzm, Ze!rokirovka, postkomunisty*. In addition, medical lexical innovations occur: *koronavirus, chek-list, rezydentura*; military innovations: *timlid, eksbiitsi, komandor-admiral, bryhadnyi heneral*; innovations of financial sphere: *EKO-depozyt, internet-bankinh*.

In terms of structure, the selected innovations are different. Most of them are single-root tokens, mostly borrowed from English: *chyp, kaver, kesh, dedlain, mesendzher, bot*, etc. There are many complex words and composites in the sample: *koronavirus, dumkozlochyn*, as well as juxtaposits: *chek-list, chat-bot*; and abbreviations: *postpred*.

Among the selected lexical material, there are many nouns, created by means of prefix. Activity is marked by prefixes with the semantics of denial, destruction, destruction of something: **psevdo-, de-, bez-, anty-, nedo-**.

Thus, the modern media demonstrate that the Ukrainian language is a living, dynamic system that is constantly evolving and responsive to the changes that are taking place in society. The active use of neologisms in the language of the media indicates the attempts of the authors of media texts to best represent the content of messages with preserving their accuracy, objectivity, on the one hand and emotionality, expressiveness, on the other hand. This is the requirement of specifics of the journalistic style of literary language.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2020.

Вступ: У сучасній германістиці відзначено важливі функційні зміни в системі прикметника, які виявляються в постійному зростанні кількості й уживаності віддієслівних прикметників, а також у все більшій активності дієслівних основ у суфіксальному творенні німецьких прикметників [50]. Водночас з-посеред лінгвістів немає однастайності щодо причин, які зумовили це явище. Л. Вайсгербер, Р. Флюрі, В. Фляйшер, Б. Науман, Р. Готценкехерле бачать причину кількісного зростання віддієслівних прикметників у семантичному зсуві, зумовленому змінами в морфологічній сполучуваності суфіксів *-bar*, *-lich*, *-ig*, у можливості співвіднесення прикметників з дієслівними синтаксичними конструкціями.

Аналіз досліджень і публікацій. Публікації, дисертаційні роботи, монографії з лінгвістики, що з'являються впродовж останнього часу, свідчать про все більший інтерес дослідників до словотворення. Оживилися дискусії про місце словотвору в колі лінгвістичних дисциплін.

Вивчення й узагальнення результатів, отриманих під час аналізу словотвірних систем різних мов, дало підстави дослідникам дійти висновку про те, що словотвір являє собою систему систем і що в його складі можуть бути виокремлені підпорядковані загальному словотвірному ладу відповідної мови підсистеми або мікросистеми

Питанню словотвірної семантики присвячено багато праць сучасних мовознавців [1], що можна пояснити великою актуальністю цієї проблеми в словотворі і в мові загалом. Як зауважує Р. О. Будагов, «категорія значення в найширшому сенсі цього слова є центральною категорією лінгвістики, незалежно від того, яку саме ділянку мови аналізують» [4]. Теза про двобічну сутність мови передбачає поєднання структурного і семантичного підходів під час вивчення словотвірних одиниць [12] з урахуванням безпосереднього зв'язку їхньої форми і змісту. Виходячи із цього твердження, аналіз словотвірної семантики спільних словотвірних моделей похідних прикметників на *-bar*, *-lich*, *-sam*, *-ig*, *-haft*, *-isch* видається актуальним.

Нааявність семантичних зв'язків між віддієслівними прикметниками, відад'єктивними префіксальними прикметниками і корелятивними синтаксичними конструкціями, можливість їхньої повної або часткової синонімічності дозволяє використовувати при семантичному аналізі цих прикметників метод перетворень, або підстановки, що набув поширення в сучас-

ному мовознавстві під назвою трансформаційного методу. Сутність його полягає в перетворенні, зміні формальних елементів тих або тих конструкцій за певними правилами при збереженні ними конкретного інваріанта структури і змісту. Правомірність застосування цього методу підтверджена і в сучасній німецькій лінгвістичній літературі. Трансформаційний метод у дослідженні застосовується з урахуванням таких правил:

До складу трансформації має входити слово, що семантично мотивує прикметник.

При розгортанні похідного слова в синонімну йому синтаксичну конструкцію до складу трансформації треба залучати слова, відповідні за значенням словотвірному суфіксу.

За необхідності адекватної передачі змісту похідного прикметника до складу трансформації треба вводити слова, що описують «семантичні додавання» в значенні моделі, якщо такі є, при цьому слід прагнути до вживання в складі трансформації якомога меншої кількості таких «додавань».

Оскільки прикметник не може ввійти до речення без слова більш високого синтаксичного рангу, вважаємо доцільним при трансформаційному аналізі прикметника виходити з мінімальних дистрибутивних синтаксичних конструкцій, що визначають його значення. Як такі конструкції в роботі використано ад'єктивно-субстантивні словосполучення, а також сполучення аналізованих похідних з дієсловами, наприклад: *der zusammensetzbare Fernsehturn (NBI 37/2015)*; «... *die Tatsachen waren unwiderlegbar*». (*FW 6/2015*); *ein Rahmen, der klappbar konstruiert wurde (NBI 18/2017)*; *eine vielseitig einsetzbare Meßsonde (NBI 48/2014)*.

Похідні прикметники в складі мінімальних дистрибутивних конструкцій трансформуються нами згідно зі сформульованими вище правилами в корелятивну синтаксичну конструкцію, пор.: *der zusammensetzbare Fernsehturn* → *ein Fernsehturn, der zusammengesetzt werden kann; sich zusammensetzen läßt, zusammensetzen ist*.

Правильність проведеної трансформації підтверджує перевірка на субституцію. З цією метою в речення, де використовується імовірно синонімна синтаксична конструкція, на її місце вводиться відповідне похідне слово, наприклад: «*Musik läßt sich nicht beschreiben. Aber die Wirkung von Musik und die Musikanten können beschrieben werden. (Wochenpost, Nr. 9, 2014)* → *Musik ist unbeschreiblich. Aber die Wirkung von*

Musik und die Musikanten sind beschreibbar». «Echte soziale Chanceneinheit stößt immer wieder auf die Schranken der Klassengegensätze, die sich nicht überbrücken lassen (BZ, Nr. 34, 2016) → ..., die unüberbrückbar sind».

Якщо проведені підстановки не змінюють змісту речення і субституційний аналіз дає позитивний результат, то робиться висновок про правильність проведеної трансформації. Крім проби на заміщення, при трансформаційному аналізі використані словникові описи аналізованих прикметників, взяті з таких тлумачних лексикографічних праць сучасної німецької мови: G. Wahrig. Das deutsche Wörterbuch. Gütersloh, 2007; Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache. Hrsg. von W. Steinitz und R. Klappenbach. Berlin, 2011-2015; H. Paul. Das deutsche Wörterbuch. Halle (Saale), 2009; Trübners Deutsches Wörterbuch. Bd. I-IV, Berlin, 1999-2003, а також дані дослідження семантики згаданих прикметників у працях сучасних германістів [42]. Трансформаційний аналіз, що експлікує семантичну структуру похідного, упритул підводить до наступного етапу в дослідженні семантики похідного слова – компонентного аналізу.

Отже, семантичний аналіз віддієслівних прикметників виконується в дослідженні поетапно. На першому етапі за допомогою трансформаційного аналізу подається дефініція значень аналізованих прикметників. Потім із трансформ, що віддзеркалюють семантику похідних прикметників в експліцитній формі, вичленовуємо компоненти значення і на основі семного аналізу даємо семантичну класифікацію, що охоплює всю словотвірну мікросистему віддієслівних прикметників. При цьому ми виходимо з тези про те, що значення слова являє собою лексикограматичну єдність і що лексикограматичні категорії спрямованості (неспрямованості) дії, перехідності (неперехідності) і т. ін. містяться в семантичній структурі слова у вигляді диференційних ознак [7].

Коротко описавши принципи методики семантичного аналізу, застосованої в дослідженні, перейдемо до конкретного розгляду значень загальних словотвірних моделей віддієслівних прикметників. Розпочнемо з аналізу похідних віддієслівних прикметників із суфіксом *-bar*. Формули тлумачення значення цих слів містять такі трансформи:

a) *ein zerlegbares Jägerhäuschen (FW 48/2015) → ein Jägerhäuschen, das zerlegt werden kann, sich*

zerlegen läßt, zu zerlegen ist; unüberbrückbare Gegensätze (NBI 18/2015) → Gegensätze, die nicht überbrückt werden können, sich nicht überbrücken lassen, nicht zu überbrücken sind. Аналогічним трансформаціям можуть бути піддані віддієслівні прикметники в таких прикладах: *lieferbare Titel (NBI 43/2016); wegklappbare Hebelvorrichtungen (Handbuch Container-Transportsystem. Berlin, 2014); abbaubare Kohle (Das große Buch der Technik. Gütersloh, 2016)*. Віддієслівні прикметники, синонімічні пасивній синтаксичній конструкції з модальним дієсловом «können», модальному інфінітиву в потенційному значенні або словосполученню «lassen + sich + V_(inf)» у пасивному значенні, відносимо до похідних з потенційно-пасивним значенням, пор.: *durchfahrbar; herausnehmbar; unterbringbar; unkehrbar; anregbar; aufblasabsorbierbar* і т.д. Твірними основами таких прикметників є перехідні граничні дієслова.

b) *der schwimmbare Sender (R. Flury) → ein Sender, der schwimmt; ein unversiegbarer Quell (Wochepost, Wr. 9, 1975) → ein Quell, der nicht versiegt*. Аналогічні трансформації характеризують також віддієслівні прикметники: *unsinkbar; taugbar; dauerbar; ausbleibbar; geltbar; genesbar*. Прикметники з суфіксом *-bar*, значення яких передається дієслівним словосполученням з активним значенням, віднесені в дослідженні до похідних з активним значенням. Вони утворені від основ неперехідних граничних і неграничних дієслів. Значення неперехідності мотивуючої дієслівної основи у разі поєднання з суфіксом *-bar* змінюється на значення активної динамічної ознаки.

c) *das brennbare Uran (FW 16/75) → 1. Uran, das gebrannt werden kann, sich brennen läßt, zu brennen ist; 2. Uran, das brennt; entflammbares Herz (E. Strittmatter. Ole Bienkopp) → 1. ein Herz, das (leicht) entflammt werden kann, sich (leicht) entflammer läßt, (leicht) zu entflammen ist; 2. ein Herz, das (leicht) entflammt; ein drehbarer Stab (Jugend + Technik, H. 1, 1975) → ein Stab, der gedreht werden kann, sich drehen läßt, zu drehen ist; 2. ein Stab, der sich dreht*. Поп. також: *veränderbar; zuklappbar; teilbar*. Наведені вище віддієслівні прикметники поєднують в своєму значенні семантичні характеристики похідних з потенційно пасивним і активним значенням. Поєднання в межах одного похідного прикметника активного і пасивного значень зумовлено реалізацією в семантичній структурі цього похідного різноманітних ЛСВ твірної основи дієслова:

1) ЛСВ перехідного граничного дієслова: *teilen* (vt) → *teilbar*; *ver ändern* (vt) → *veränderbar*; *ausdehnen* (vt) → *ausdehnbar*.

2) ЛСВ рефлексивного граничного або неграничного дієслова: *sich teilen* (vi) → *teilbar*; *sich verändern* (vi) → *veränderbar*; *sich ausdehnen* (vi) – *ausdehnbar*. Залежно від семантики означуваного слова такі прикметники реалізують або потенційно-пасивне значення: *unteilbare Erbschaft*, або і потенційно-пасивне й активне одночасно: *teilbare Straße* → 1. *Straße, die geteilt werden kann*; 2. *Straße, die sich teilen läßt, zu teilen ist*; 2. *Straße, die sich teilt*; *eine unwiederholbare Einmaligkeit* (E. Strittmatter. *Ein Dienstag im September*) → 1. *eine Einmaligkeit, die nicht wiederholt werden kann*; 2. *die sich nicht wiederholt*. Пор. також : *bewegbar*; *beugbar*; *biegbar*; *entwickelbar*; *spaltbar* тощо.

Похідні з потенційно-пасивним і активним значенням виникають також у результаті приєднання суфікса -bar до перехідно-неперехідних дієслів. У таких випадках у семантиці похідного прикметника реалізуються обидва ЛСВ твірної дієслівної основи:

1) ЛСВ перехідного граничного дієслова: *entflammen* (vt) → *entflammbar*; *explodieren* (vt) → *explodierbar*; *halten* (vt) → *haltbar*; *stimmen* (vt) → *stimmbar* і т. ін.

2) ЛСВ неперехідного неграничного дієслова: *entflammen* (vi) → *entflammbar*; *explodieren* (vi) → *explodierbar*; *halten* (vi) → *haltbar*; *stimmen* (vi) → *stimmbar* і т. ін. Залежно від значення означуваного іменника такі похідні реалізують активне і пасивне значення по черзі, пор.: *haltbare Wäsche* → *Wäsche, die (lange) hält*; *haltbare Bälle* → *Bälle, die gehalten werden können*; *stimmbare Musikinstrumente* → *Musikinstrumente, die gestimmt werden können*; *stimmbare Wähler* → *Wähler, die für j-n, ewt. stimmen dürfen, або одночасно: schmelzbares Eisen* → 1. *Eisen, das geschmolzen werden kann*; 2. *Eisen, das schmilzt*; *brennbares Holz* → 1. *Holz; das gebrannt werden kann*; 2. *Holz, das brennt*.

Аналіз фактичного матеріалу показав, що опозиції прикметників з активним і пасивним значенням у межах однієї форми поодинокі. У німецькій мові виявляється тенденція закріплювати за віддієслівними прикметниками або активне, або пасивне значення.

Трансформаційний аналіз, що експлікує семантичну структуру похідних слів із суфіксом -bar, показав, що їх можна поділити на такі три групи: а) прикметники з потенційно-пасивним

значенням; б) прикметники з активним значенням; в) прикметники, що поєднують активне і пасивне значення.

Модальний інфінітив і в складі наведених вище, і в складі наступних трансформ ужито в суто потенційному значенні, він синонімічний словосполученням з модальними дієсловами «können», «lassen».

Як свідчать дані таблиці, усі типи значень віддієслівних прикметників із суфіксом -bar утворюються за допомогою комбінації виявлених шести сем, які залежно від ступеня абстракції характеризують категорійну сему ознаки, а також сему «дія V». Їх можна назвати інтегральними семами. Вони з'єднують, скріплюють воедино всі віддієслівні прикметники з суфіксом -bar з різними приватними словотвірними значеннями. Усі інші семи є диференційними [5]. Наявність диференційних сем зумовлює полісемантичність словотвірної моделі з суфіксом -bar.

На основі трансформаційного й компонентного аналізу в складі загальної словотвірної моделі віддієслівних прикметників на -bar можна виокремити такі семантичні підкласи:

Похідні з потенційно-пасивним значенням, наприклад: *malbar*, *einsetzbar*, *erweichbar*. Крім інтегральних сем, значення цих похідних конституюється набором таких компонентів значення: «незавершеність V», «доцентровість (пасивність) V», «можливість / неможливість V».

Похідні з активним значенням, наприклад: *taugbar*, *tropfbar*, *welkbar*. До семантичної структури цих похідних слів, крім інтегральних сем, входять такі компоненти значення: «незавершеність V», «відцентровість (активність) V».

Похідні, що поєднують диференційні стани семи двох перших семантичних підкласів, наприклад: *entzündbar*, *veränderbar*, *faltbar*. У значенні цього типу прикметників із суфіксом -bar, крім інтегральних сем і семи «незавершеність V», поєднані компоненти значення «доцентровість V» і «відцентровість V». Компонент значення «можливість / неможливість V» може нейтралізуватися контекстуальним оточенням похідних типу *veränderbar*, *faitbar*, тобто з'являється постійно.

Віддієслівні прикметники з потенційно-пасивним значенням містять у своїй смисловій структурі сему «можливість V». Залежно від контексту і під його впливом у деяких похідних з потенційно-пасивним значенням у семантич-

ній структурі поряд із семою «можливість V» актуалізуються також додаткові модальні відтінки, що виражаються семами «облігаторність V», «допустимість V», «бажаність V».

Низка прикметників реалізує в контексті поряд із семою «можливість V» сему «допустимість V», наприклад: *Der zweite Summant ist vernachlässigbar* (RFE 2/75) → 1- *Der zweite Summant kann vernachlässigt werden, läßt sich vernachlässigen, ist zu vernachlässigen.* 2. *darf vernachlässigt werden.* Аналогічні трансформації характеризують також такі прикметники: *eine unberührbare Münze* (Kürbiskern 3/74); *unverrückbare Grundlagen des Marxismus-Leninismus* (FW 51/73); *alle drei Pilzarten sind eßbar* (BZ, Nr. 34, 1975).

Деякі прикметники з потенційно-пасивним значенням мають, крім значення можливості, значення повинності або необхідності, наприклад: *strafbare Handlungen* (E. Strittmatter. *Ole Bienkopp*) → *Handlungen, die bestraft werden können, sich bestrafen lassen, zu bestrafen sind;* 2. *Handlungen, die bestraf werden müssen/sollen, die zu bestrafen sind.* У цьому разі модальний інфінітив, що експлікує семантичну структуру таких похідних, ужито у двох значеннях: чистої можливості (тоді він синоніміює конструкціям з модальними дієсловами «lassen», «können») і повинності, необхідності (тоді він синоніміює конструкціям з модальними дієсловами «müssen», «sollen»). Аналогічно трансформуються також прикметники в таких прикладах: *achtbare Ergebnisse* (NBI 18/75); *verdrängbare Werte* (Muttersprache 3/74).

У семантичній структурі деяких прикметників з потенційно-пасивним значенням наявна низка сем, що виражають різні модальні відтінки можливості, повинності, допустимості, позитивно оцінюваної ознаки, наприклад: *Es bleibt aber die Frage, was in der Schule lehr – und lernbar ist* (Muttersprache 1/74) → *was in der Schule gelehrt und gelernt werden kann; sich lehren und lernen läßt, zu lehren und zu lernen ist; ... was in der Schule gelehrt und gelernt werden darf; was in der Schule gelehrt und gelernt werden muß/soll; was wert/würdig ist, in der Schule gelehrt und gelernt zu werden.* Пор. аналогічний приклад: *wissbare Sachbegriffe* (Muttersprache 9/74).

Потенційно існуючі в семантичній структурі таких похідних слів семи «облігаторність V», «допустимість V», «бажаність V» реалізуються під час уживання відповідних слів у мовленнєвій ситуації, як правило, одночасно.

Модальні відтінки повинності, допустимості, позитивно оцінюваної ознаки притаманні невеликій частині похідних на *-bar* з потенційно-пасивним значенням і є наслідком полісемії словотвірного суфікса *-bar*. Приєднуючись до дієслівних основ, семантика яких допускає осмислення не лише в плані можливості, але й у плані допустимості, необхідності тощо, вираженої ними дії, цей суфікс реалізує в смисловій структурі похідного всі допустимі дієслівною семантикою модальні відтінки. Інтегральна для похідних з потенційно-пасивним значенням сема «можливість V» у смисловій структурі таких похідних реалізується у вигляді трьох диференційних сем (див. Таблиця 3)

У випадках, коли розрізнення між наведеними вище семами комунікативно нерелевантне, вони реалізуються в смисловій структурі похідного одночасно. Якщо один з модальних відтінків стає комунікативно релевантним, то відповідна йому сема витісняє в семантичній структурі похідного слова інші модальні семи, а похідне слово набуває потрібного модального значення, наприклад: *«Junger Mann», sagte Potzloch plötzlich mit pathetischer Drohung, «auf eins mache ich sie aber gleich aufmerksam; auf den Hauptgewinn. Der ist undewinnbar – ... der darf nicht gewonnen werden.* (E. M. *Remarque. Liebe deinen Nächsten*).

Таким чином, словотвірне значення моделі $L_V -DS_{(bar)}$ виявляється полісемантичним: його можна «розщепити» на ряд більш вузьких і більш конкретних значень. Ці «приватні» словотвірні значення втілюються в трьох виокремлених нами семантичних підгрупах, які відповідають поняттю «семантична ніша», уведеному вперше в практику мовних досліджень К. Бальдінгером. Далі ми користуємося терміном «семантична ніша» для позначення семантично однорідних угруповань лексичних одиниць у складі досліджуваних нами моделей.

Висновки. Отже, словотвірна модель $L_V -DS_{(bar)}$ – полісемантична й складається з трьох таких семантичних ніш: 1. Семантична ніша похідних з потенційно-пасивним значенням. 2. Семантична ніша похідних з активним значенням. 3. Семантична ніша похідних з активним і потенційно-пасивним значенням.

Аналіз віддієслівних прикметників із суфіксами *-lich, -sam, -ig, -haft, -isch* подано в додатку Б.

Аналіз словотвірного значення віддієслівних прикметників з метою їх семантичної класифікації дозволяє зробити такі висновки:

1. Інваріантне лексико-категорійне (десигна- тивне) значення словотвірних моделей віддіє- слівних прикметників “якісне осмислення дії” при наповненні цих моделей конкретними типа- ми дієслівних твірних основ розпадається на кілька функційних варіантів.

2. Виникнення функційних варіантів зумов- лене взаємодією системних значень твірних основ (перехідність, граничність) і системних значень словотвірних суфіксів *-bar*, *-lich*, *-sam*, *-ig*, *-haft*, *-isch* (лексико-категорійне значення прикметника). При цьому дієслівне значення граничності трансформується в значення мож- ливості дії, значення перехідності – у значення пасивної ознаки, значення неперехідності – у значення активної динамічної ознаки.

3. Кореляція стану, що пронизує всю систему віддієслівних прикметників і є основою семан- тичної класифікації їх – наслідок впливу семан- тики дієслівної основи на значення утвореного від неї деривата.

4. У складі словотвірної мікросистеми відді- єслівних прикметників є чотири словникових блоки, утілені у восьми словотвірних моделях.

5. Словникові блоки об’єднують у своєму складі семантичні ніші, що повторюються в складі різних словотвірних моделей і являють собою функційні варіанти спільного лексико- категорійного значення певної моделі.

6. Жодна семантична ніша не є одиничною в складі проаналізованих словотвірних моделей, і, навпаки, жодна словотвірна модель віддієслів- них прикметників не вичерпується однією семантичною нішею.

7. На підставі компонентного аналізу можна зробити висновок про полісемію віддієслівних прикметників не тільки в рамках певної словот- вірної моделі, але й у рамках семантичної ніші, що входить до складу цієї моделі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Артюнова Н. Д. (1961). Очерки по словообра- зованию в современном испанском языке. – М. : Издательство Академии наук СССР. – 234 с.

Арутюнова М. Д. (2007) Проблемы морфоло- гии и словообразования: (На материале испанско- го языка). – М.: Языки славянских культур. – 288 с.

Бодуэн де Куртене И. А. (1963). Избранные труды по общему языкознанию. В 2-х томах. Т.1. – М.: Изд-во Академии наук СССР. – 384 с.

Будагов Р. А. (1971). Язык, история, современ- ность. М. : Изд. МГУ. – 212 с.

Зеленецкий А. Л., Новожилова (2003). О.В. Теория немецкого языкознания : учеб пособие. – М. : Издательский центр «Академия». – 400 с.

Соболева П. А. (1964). О трансформационном анализе словообразовательных явлений // Трансформационный метод в структурной лин- гвистике. – М. – С. 34-40.

Степанова М. Д. (1975). Вопросы моделирова- ния в словообразовании и условия реализации моделей // Вопр. языкознания – № 4. – С. 53 – 63.

Степанова М. Д. (1960) О лингвистической веро- ятности // Проблемы языкознания. – М. – С. 42-44.

Motsch W. (1960). Das System der Adjektivableitungsmorpheme in der deutschen Sprache der Gegenwart. Berlin.

Paul H. Deutsche Grammatik. Db. V. Wortbildungslehre. Halle(Saale), 1957.

Polenz, P. Synplremik I (1973) : Wortbildung // Lexikon der germanistischen Linguistik. – Tübingen: Niemeyer.

Schippan Th. (2020) Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen: Niemeyer, 306 S.

Word Formation (Wortbildung) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dartmouth.edu/~german/Grammatik/Wortbil...Wortbildung.html>

В. КУЛЬЧИЦКИЙ, В. СИТЮК СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СЛОВО- ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ЗНАЧЕНИЙ ОТГЛА- ГОЛЬНЫХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ В СОВРЕ- МЕННОМ НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКЕ

В статье рассмотрена проблема семантичес- ки мотивированных глагольной основой прила- гательных, которые представляют собой объе- единенную классом образующих основ микросистему в словообразовательных системе современного немецкого языка с присущими только ей особенностями. Большой интерес в этой связи представляет вопрос о том, как разре- шение противоречия между глагольной сущнос- тью и номинализованой Адъективные формой сказывается на семантике отглагольных образо- ваний, как двойственная лексико-грамматичес- кая природа этого типа прилагательных прояв- ляется на синтагматическом уровне.

Ключевые слова: сема; эмпирическая про- изводительность; синхрония; диахрония; корреляция; семантическая ниша; словарный блок.

V. KULCHYTSKYI, V. SYTYUK SEMANTIC ANALYSIS OF WORD-FOR- MING VALUES VERBAL ADJECTIVES IN MODERN GERMAN

The article deals with the problem of semanti- cally motivated verbal basis of adjectives, which are a unified class of generative foundations of mic- rosystem in word-forming system of modern

German language with its peculiarities only. Of great interest in this regard is the question of how the resolution of the contradiction between the verbal essence and the nominalized adjective affects the semantics of verbal formations, as the ambiguous lexical and grammatical nature of this type of adjectives manifests itself on a syntagmatic level.

Keywords: sema; empirical performance; synchrony; diachrony; correlation; semantic niche; vocabulary block.

V. KULCHYTSKYI, V. SYTYUK

SEMANTIC ANALYSIS OF WORD-FORMING VALUES VERBAL ADJECTIVES IN MODERN GERMAN

Many works of modern linguists have been devoted to the issue of word-forming semantics, which can be explained by the great relevance of this problem in word-formation and in language in general.

The presence of semantic links between verb adjectives, adjective prefix adjectives, and correlative syntactic constructs, the possibility of their full or partial synonymy allows us to use the method of transformation or substitution, that have become widespread in modern linguistics under the name of the transformational method, in the semantic analysis of these adjectives. Transformation should include a word that semantically motivates an adjective. When deploying a derivative word in its syntactic construction, the words corresponding to the meaning of the word-suffix must be included in the transformation. If necessary, the content of the derivative adjective is adequately conveyed to the transformation, words should be entered describing "semantic additions" in the model's meaning, if

any. The semantic analysis of verbal adjectives was performed in stages. In the first stage, the definition of the values of the analyzed adjectives is given by means of transformational analysis. Then, from the transformations that reflect the semantics of the derivative adjectives in explicit form, we extract the components of meaning and, on the basis of family analysis, we give a semantic classification that covers the entire word-forming microsystem of verbal adjectives. In doing so, we proceed from the thesis that the meaning of the word is a lexical-grammatical unity and that the lexical-grammatical categories of directionality (non-directivity) of action, transitivity (intransitiveness), etc. contained in the semantic structure of the word in the form of differential features. The modal shades of duty, admissibility, positively assessed trait are inherent in a small part of -bar derivatives with a potentially passive value and are a consequence of the polysemy of the word-forming suffix -bar. There are four vocabulary blocks in the word-forming microsystem of verbal adjectives embodied in eight word-forming models. Vocabulary blocks combine semantic niches, which are repeated in the composition of different word-forming models and represent functional variants of the common lexical-categorical meaning of a particular model. No semantic niche is singular within the analyzed word-forming models, and, conversely, no word-forming model of verbal adjectives is exhausted by one semantic niche.

Стаття надійшла до редакції 22.12.2020.

УДК 811.112.2'373.6

НЕЖИВА Ольга

МОВНА ЕКОНОМІЯ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ НА ПРИКЛАДАХ СКЛАДНИХ І СКОРОЧЕНИХ СЛІВ

У статті розглядається особливості формування і розвитку мовної економії в німецькій мові. Своє безпосереднє вираження тенденція до економії знаходить у співвідношенні вживаних мовних засобів до об'єму інформації. Тому й відправним пунктом дослідження економії в даному випадку є посилання на те, що словоскладання і утворення скорочених слів є важливими засобами мовної економії. Таким чином, автор у цій роботі приділяє увагу таким способам словотворення як утворення складних і скорочених слів, які проявляють тенденцію до економії з тим аби виділити чіткі моделі їх утворення. У статті виділяється такі класифікації як семантико-синтаксична, структурна та морфологічна.

Ключові слова: мовна економія, слово, складне слово, мова, німецька мова.

© Нежива Н., 2020